

TÓTH ALBERT

EGY KISÚJSZÁLLÁSI TANÁR LEVELEZÉSE SZENT-GYÖRGYI ALBERTTEL

Bevezetés

Szent-Györgyi Albert a 20. századi magyar orvostudomány és biokémia egyik legjelentősebb alakja, életét, munkásságát számos kötet és lexikon dolgozta már fel.¹ 1893. szeptember 16-án született Budapesten, középiskolai tanulmányait a Lónyai utcai református gimnáziumban végezte, majd a budapesti tudományegyetemen folytatta, ahol 1917-ben orvosi oklevelet szerzett. Az első világháborúban medikusként vett részt, de megsebesült, és hamarosan leszerelték. Ezután külföldön, többek között Pozsonyban, Prágában, Berlinben, Leidenben, Groningenben folytatott tanulmányokat, a biológia, az élettan, a gyógyszerstan, a bakteriológia, később a fizikai-kémia terén. Ezt követően a Cambridge-i egyetem biokémiai tanszékén megszerezte második doktorátusát, majd egy évig az Egyesült Államokban dolgozott. Klebelsberg Kunó kultuszminiszter hívására hazajött, és 1931-től 1945-ig a szegedi tudományegyetem orvosi vegyészeti intézetének professzora, 1945 és 1947 között a budapesti tudományegyetem orvos karának biokémia professzora volt. Szent-Györgyi Albert az 1930-as években sikeresen izolálta a C-vitamint, majd néhány évvel később a P-vitamint. Kutatásaival jelentős szerepet játszott a citrát-kör (citromsavciklus) felfedezésében. Munkásságát 1937-ben orvosi és élettani Nobel-díjjal ismerték el. Szent-Györgyi Albert az egyetlen magyar tudós, aki magyarországi tudományos tevékenységéért kapta ezt a magas kitüntetést.

Magyarországon tudományos munkásságát 1937-ben Corvin-koszorúval ismerték el. 1935-ben a Magyar Tudományos Akadémia levelező, majd 1938-ban rendes tagjává választották. 1945 januárjában Szent-Györgyi elnökségével alakult meg a Magyar-Szovjet Művelődési Társaság, amely később Magyar-Szovjet Baráti Társaság néven működött. A háború befejezése után hozzálátott az Akadémia újjászervezéséhez, de munkája kudarcba fulladt a konzervatív

¹ NAGY Ferenc: Szent-Györgyi Albert és a magyar Nobel-díjasok. Bp. 1993.; BÖDÖK Zsigmond: Nobel-díjas magyarok. 5. kiadás. Dunaszerdahely, 2005.

akadémikusok ellenállása miatt. 1947 végén, barátja, Zilahy Lajos letartóztatása után elhagyta az országot, és a Boston melletti Woods Hole-ban telepedett le. Tudományos munkásságát 1962-ig az Egyesült Államok Izomkutató Tudományos Intézetében, majd a Dartmouth-i Egyetemen folytatta. Kapcsolatait Magyarországgal mindig is fenntartotta, az 1960-as évektől rendszeresen hazalátogatott. 1986. október 22-én hunyt el a Massachusetts állambeli Woods Hole-ban. 1987-ben a Szegedi Orvostudományi Egyetem felvette nevét.

E forrásközlés a hazájától távol élő Nobel-díjas tudós, az idős kutató mélyebb, emberibb világára derít sajátos irányból fényt. Az Egyesült Államokban élő világhírű professzor és a fiatal kisújszállási gimnáziumi tanár közötti, közel négy évtizeddel ezelőtti, s most első ízben megjelentetett levelezés az emberségesség, a jövőért felelősséget érző etikus gondolkodás, illetve a tehetséggondozás és a hazaszeretet számos szép példáját villantja fel. A kötetben megjelenő, s Jász-Nagykun-Szolnok megyéhez kötődő dokumentumok Szent-Györgyi Albert értékrendjéről, szemléletmódjáról is vallanak. A Kádár-rendszer sajátos feltételei között zajló többéves levelezés nemcsak történeti értékű kordokumentum, hanem az emberi nagyság, a felelős tudományos gondolkodás és az ifjúság számára történő példaadás is.

A levelezés előzményei

A kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnáziumban az 50. szolgálati évét töltő *Szász Károly* tanár urat 1965. február 8-án kísértük el utolsó földi útjára. Munkáját, örökségét a debreceni egyetemről az iskolába került biológia-földrajz szakos kezdő tanárként én – e tanulmány írója –, Tóth Albert vettem át. A nagy elődök – *Jermy Gusztáv, Székely Bendegúz, Bodnár Lajos, Sáringer János* – és természetesen Szász Károly példája követendő parancsként állt előttem. Ugyanakkor az érdeklődő, lelkes, jól felkészült diákok is jelentősen serkentették az együtt munkálkodást. A Jermy Gusztáv nevét felvevő bioszféra szakkör tevékenysége hamarosan szélesebb szakmai körben is ismertté vált. A februárt biológus hónapnak nyilvánítottuk, megyei biológiai versenyt hirdettünk, neves tudósokkal – *Balogh Jánossal, Jakucs Pállal, Kaszab Zoltánnal, Rakonczay Zoltánnal*, stb. – találkoztunk. Szakköri foglalkozások keretében ismerkedtünk *Selye János és Szent-Györgyi Albert* munkásságával. Nagy feladatnak bizonyult a muzeális értékű Jermy Gusztáv természetrajzi szertár- és múzeum gyűjteményének állagmegóvása és rendezése is.

A biológia szakkör életébe jelentős fordulatot hozott, amikor 1970-ben a Gondolat kiadó megjelentette „*Szent-Györgyi Albert: Egy biológus gondolatai*” című kötetét.² Akkortájt még nem olvashattuk a későbbi sikerkönyvnek számítókat, mint a *Válogatott tanulmányok*, *Az élet jellege*, *Az anyag élő állapota*, *Az őrült majom*, stb. Szent-Györgyi Albert írásokat.³ Az „*Egy biológus gondolatai*” című kötet eredeti gondolatai azonban még a pedagógiai szakkör érdeklődését is felkeltették, így azt programjába vette.

Különös élményt jelentett, amikor 1971-ben a szertár rendezése során megtaláltuk a Magyar-Szovjet Művelődési Társaság folyóiratának első évfolyam első számának 1945-ös kiadását.⁴ E folyóirat Tudomány című egységének Szent-Györgyi Albert volt a főszerkesztője, akit egyben a fent említett társaság díszelnökévé is választottak. A tudományról szóló írásában a Nobel-díjas tudós már 1945 decemberében a globalizálódó világ képét vetítette elénk: „*Az, hogy a világ egy negyedszázad alatt kétszer sodródott katasztrófába, kétségtelen bizonyosság, hogy valahol, valami nagyon alapvető hiba, válság van. Véleményem szerint az ember, az emberi gondolkodás jutott válságba. Egy nagy egységes gépezet lett a világ.*”⁵

² SZENT-GYÖRGYI Albert: *Egy biológus gondolatai*. (Vál., bev. Straub F. Brunó, ford.: Tóth Miklós) Bp. 1970.

³ A hivatkozott kötetek: SZENT-GYÖRGYI Albert: *Az élő állapot*. (Válogatott írások) Bukarest, 1973.; SZENT-GYÖRGYI Albert: *Az élet jellege*. Beszélgetés Szent-Györgyi Alberttel. (Gyorsuló idő) Bp. 1975.; SZENT-GYÖRGYI Albert: *The living state and cancer*. *Az anyag élő állapota*. (Gyorsuló idő) Bp. 1983.; SZENT-GYÖRGYI Albert: *Válogatott tanulmányok* (Vál., szerk., bev.: Elődi Pál, ford.: Béres Mária et al.) Bp. 1988.; SZENT-GYÖRGYI Albert: *The crazy ape*. *Az őrült majom – írta egy biológus*. (Gyorsuló idő) Bp. 1989.

⁴ *Irodalom - Tudomány: a Magyar-Szovjet Művelődési Társaság folyóirata*. Szerk.: Zilahy Lajos – Szent-Györgyi Albert) [S.l., S.n.], 1945-1946.

⁵ Megjelent A/5-ös formátumban 1945 decemberében Budapesten, 144 oldalon. A kötet ép, enyhén megsárgult, hiánytalan. A Forrás Nyomdai Műintézet és Kiadóvállalat Rt kiadása és nyomása. A kötet a szerző saját tulajdona. (Továbbiakban: TAST)

Alapár: 3

LITRODALOM

FŐSZERKESZTŐ:
ZILAHY LAJOS
SZERKESZTŐ: ILLÉS ENDRE

LITUDOMÁNY

FŐSZERKESZTŐ:
SZENT-GYÖRGYI
ALBERT SZERKESZTŐ:
SZTRÓKAY KÁLMÁN

FE

1

ELSŐ ÉVFOLYAM + 1945

A MAGYAR-SZOVJET MŰVELŐDÉSI TÁRSASÁG FOLYÓIRATA

A Magyar-Szovjet Művelődési Társaság folyóirata
Forrás: a szerző gyűjteménye

Szakköröseim biztatására úgy döntöttem, hogy nem várjuk meg a nagy tudós születésének 80. évfordulóját, ezért 1972 szeptemberében rászántam magam a levélíráásra. A szeptember 16-án 79 éves tudóst meleg hangú levélben szívélyesen köszöntöttem a szakköri tagság nevében is. Így indult el egy kerekén három évig tartó rendszeres levelezésem Szent-Györgyi Alberttel.

Az első küldemények

Amikor 1973. szeptember 16-án a világ ünnepelte és köszöntötte a 80 éves Nobel-díjas tudóst, én már egy évvel korábban túl voltam az első levélváltáson. Hosszas töprengés után szántam reá magam a levél elküldésére. Az is gondot jelentett, hogy akkor még a címét sem tudtam. Így a szépen felbélyezett borítékra – az ajánlott küldemény feladószelvényének tanúsága szerint is – a rendeltetési helyre csupán ennyi került: USA.

Pénzt, értéket levélben küldeni nem szabad!

A feladó neve és lakáscíme:

Ajánlott küldemény feladóvevénye

Cím: Dr Szentgyörgyi

Rendeltetési hely: USA

utca házszám

Ajánlási ragszám: <u>6383</u>	Utánvétel		Bérmént. díj	
	Ft	f	Ft	f

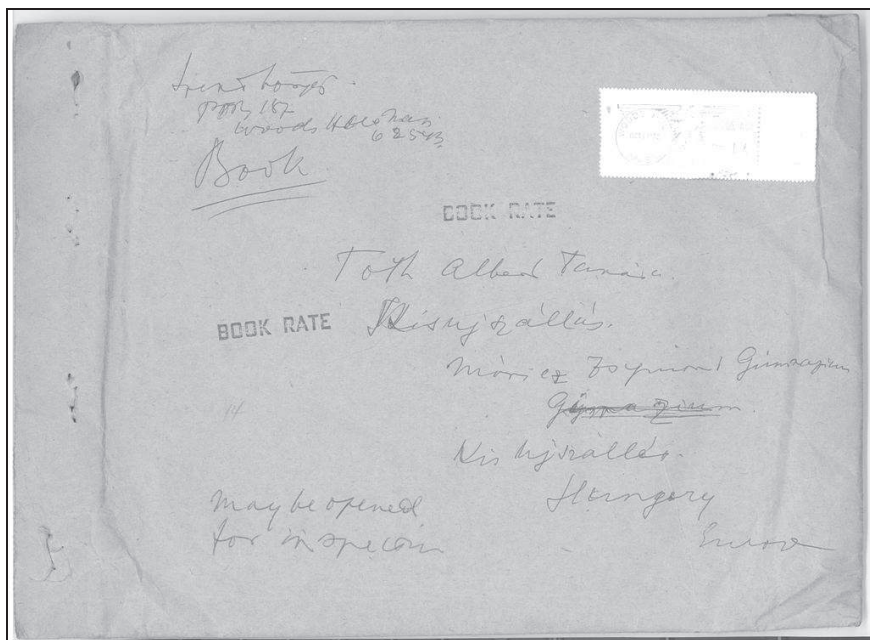
Külön szolgáltatások:

A felvő hivatal kelet-bélyegző-nyomata

a felvő aláírása

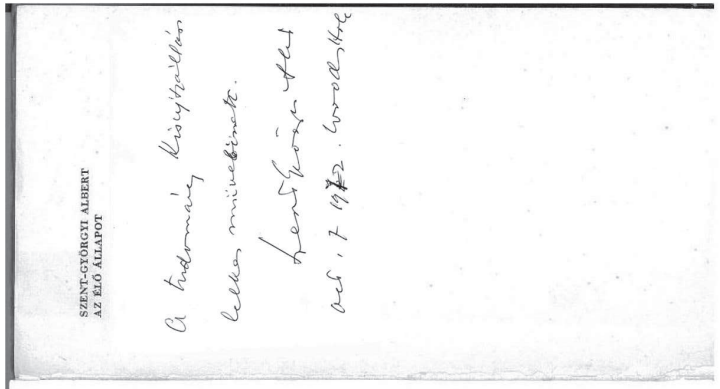
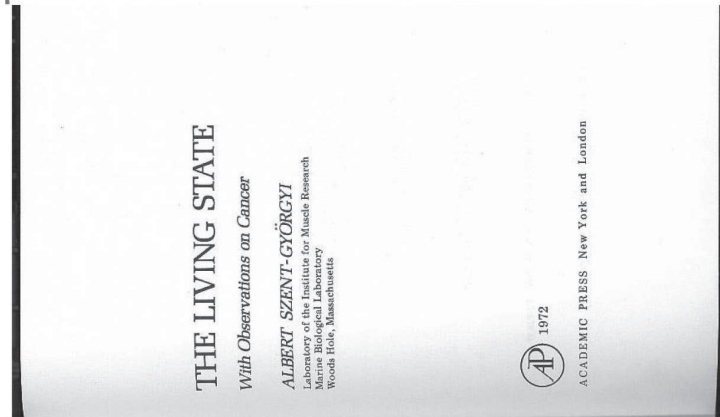
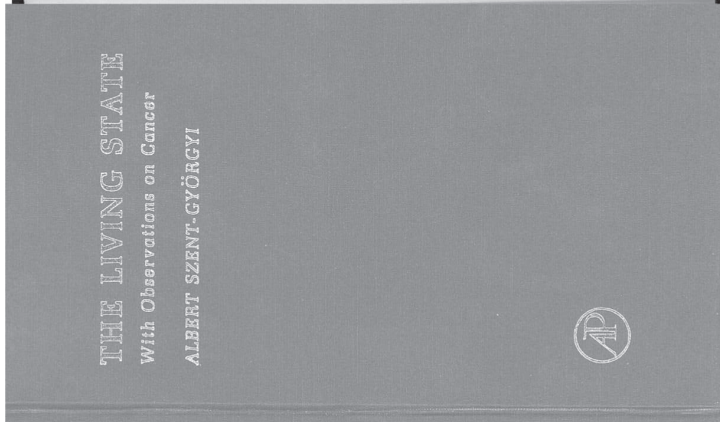
Az első, hiányos címzésű ajánlott küldemény feladóvevénye
(Kisújszállás, 1972. szeptember 16.)
Forrás: a szerző gyűjteménye

Ennek ellenére 1972. október 7-én postafordultával megérkezett az első küldemény, egy levélcsomag, benne egy ajándékkönyv a *The Living State* lapult: „A tudomány kisújszállási lelkes művelőinek” dedikálva.⁶

Szent-Györgyi Albert első küldeménye Woods Hole-ból 1972. október 11.
Forrás: a szerző gyűjteménye

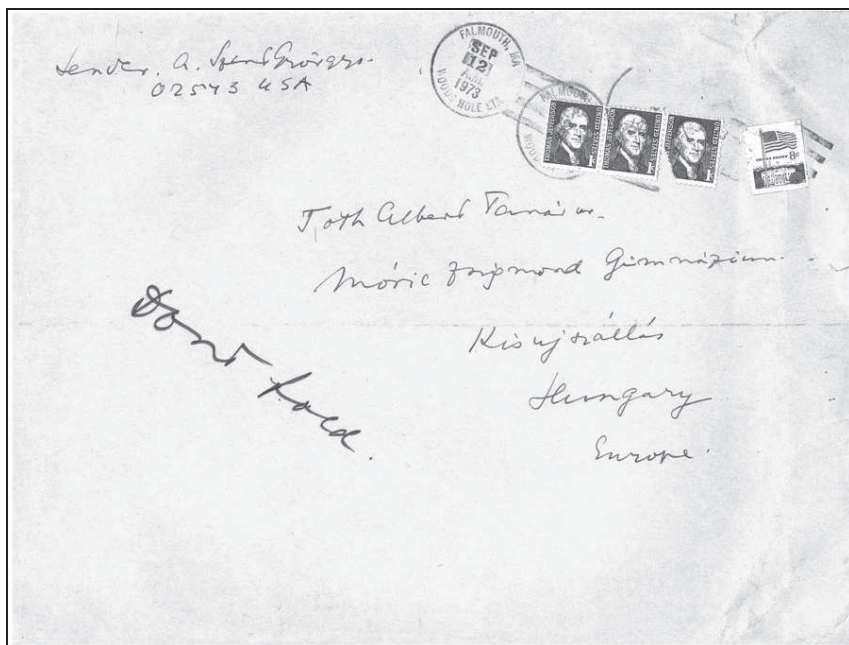
⁶ Szent-Györgyi Albert első küldeménye Woods Hole-ból 1972. október 11-i postai dátummal, bélyeg nélkül, A/4-es méretben, barna színű bélelt borítékban. Benne volt az első dedikált könyv. A címzés kézzel írva, fekete golyóstollal. A megismételt „Gimnázium” szó tollal lehúzva. A „BOOK RATE” bélyegzős nyomata duplán a bal felső sarokban kézzel írva a feladó alatt a „Book” megismételve szerepel. A kék színű, vászonkötésű, angol nyelvű, 114 oldalas, A/5-ös formátumú könyv az Academic Press New York and London 1972-es kiadása. A dedikáció a kötet első számozatlan oldalán, az impresszum előtt található. (TAST)

„Albert Szent-Györgyi: *The living state*” című, 1972-es kötetének eredeti példánya külső borítója, belső címlapja és dedikált oldala
Forrás: a szerző gyűjteménye

Sokat töprengtem azóta is, hogy mi lehetett az indítéka levelem elküldésének. Mi adta a bátorságot kezdő tanárként, hogy levelemmel zavarjam az idős, bölcs tudóst? Annyi bizonyos, hogy nem a divat, a feltűnési vágy motivált. Sokkal inkább az a lehetőség, hogy ez által mind emberi vonatkozásban, mind pedig tudósi mivoltában mélyebben megismerhetem ezt a különös, nagyformátumú humanista személyiséget. Ezáltal lehetőségem lesz, hogy tanítványaimnak még hitelesebben példaképként állíthassam.

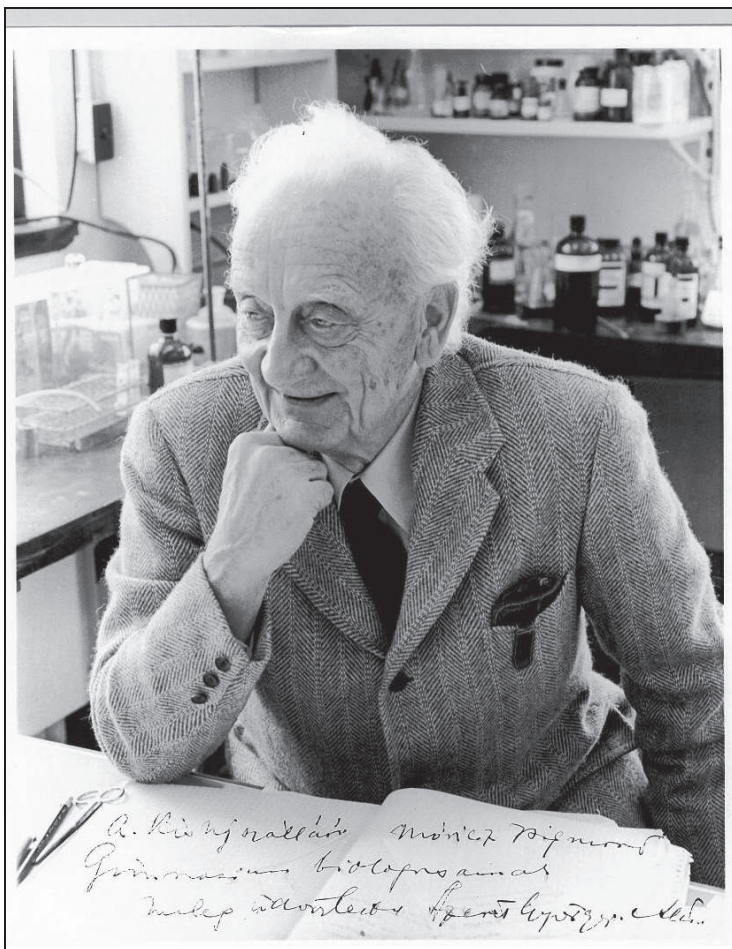
A nagy tudós 80. születésnapja előtt négy nappal, 1973. szeptember 12-én adta postára azt a levelet, amiben dedikált fényképét küldte el a szakkör kollektívájának.⁷

Szent-Györgyi Albert első dedikált fényképküldeményének borítékja
Forrás: a szerző saját tulajdona

⁷ Az első dedikált fénykép- küldemény barna színű A/4-es méretű borítékja négy bélyeggel, jól olvasható 1973. szeptember 12-i bélyegzéssel. A boríték bal felső sarkában a feladó kézzel írva. Filctollal vastagon „Dont Fold” felírás. (TAST)

A laboratóriumában töprengő tudós ezt írta a képre: „A kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium biológusának meleg üdvözlettel Szent-Györgyi Albert”.⁸

Szent-Györgyi Albert dedikált fényképe 1973-ból
Forrás: a szerző gyűjteménye

⁸ A 26x20-as méretű eredeti fénykép alsó fehér mezőjében jól olvasható a kék golyóstollal íródott dedikáció szövege. A fehér-fekete fotó vélhetően az előhívás hibájából adódóan enyhén barna árnyalatú. (TAST)

Örökbecsű gondolatok

Iratrendezés közben 1973 őszén rábukkantam egy kis megsárgult broszúrára. Ebben megtaláltam Szent-Györgyi Albertnek, az 1945/46. tanévben, az Országos Köznevelési Tanács alakuló ülésén elmondott elnöki megnyitó beszédét. A szinte intelemszerű írás, aminek gondolatai mai is rendkívül helytállóak – annyira megkapott, hogy stencilezett formában pedagógia szakkörös tanítványaimnak rögvest közreadtam.

Szent-Györgyi Albertnek, az 1945/46. tanévben, az Országos Köznevelési Tanács alakuló ülésén elmondott elnöki megnyitó beszéde aláírt példánya

Szent-Györgyi Albertnek
az Országos Köznevelési Tanács
alakuló ülésén elmondott elnöki megnyitója
/ 1945/46. tanév /

Egész embert akarunk nevelni. Adjuk meg a szellemnek, ami a szellemé és a testnek, ami a testé. Tanításunk ne üres adatokból álljon, hanem elégítse ki a gyermekek természetes kíváncsiságát, tudni és érteni akarását. A lényegyet tanítsuk szépen, egyszerűen és világosan, mert a lényeg mindig szép, egyszerű, világos és gyönyörűsége a szellemnek. Tanításunk ne csak az emlékezetet terhelje, de tanítsa egyben gondolkodni, megérteni. Költse fel az önálló gondolkodás, vizsgálódás és cselekvés vágyát. Tanítsuk a gyermeket a szellemi életet élvezni, a szépet a nagyot, az érdekest meglátni és szeretni.

Es mindezt ne nehézkesen, nagyképpen, hanem játszva, könnyedén, mosolygva. Vessük el végre azt az előítéletet, hogy csak az a munka, ami verejtékkal jár, amit nehezen, kedvetlenül végzünk. Dolgozni kedvvel kell, csak az az igazán jól végzett munka, amit kedvvel végzünk. Igyekezzünk ne az legyen, hogy munkára kényszerítsük a gyermeket, hanem hogy belekedvet és érdeklődést öntsünk. Tulajdonképpen ezt nem is kell beléontani, ezt a természet ontotta a gyermekbe, nekünk csak arra kell ügyelnünk, hogy azt el ne fojtsuk, éltsük és kielégítsük. Ilyen legyen a mi tanításunk, ilyen legyen a mi tankönyvünk. Segítsen a gyermeknek megtalálni önmagát, megtalálni az életet, megtalálni benne a szépet és nagyot, megkülönböztetni a lényegest a lényegtelenről, a nagyot a kicsitől, és mindezt játszva, mosolygva. Szabadítsuk fel azokat a kis rabokat, akiket azelőtt egy embertelen világ legzsengőbb korukban tizenkét évtizedei lelketlen kényszer-munkára kárhoztatott.

Fel kell szabadulnia a szellemi és testi béklyóból magának a tanárnak és tanítónak is, hogy megint művész, pap és apostol lehessen, a tudás és emberségesség apostola. Legyen a demokrácia egyik első sugara, hogy a szellem és annak apostola, a nevelő emelkedik fel.

St. sz.: 172/1973.

Szent-Györgyi Albert

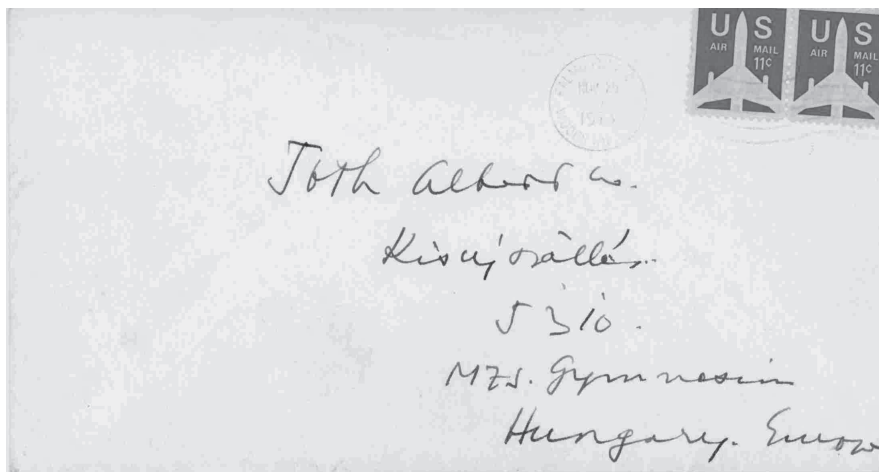
Forrás: a szerző gyűjteménye

Ugyanezt a stencilezett, szigorúan nyilvántartott szöveget (St. sz.: 172/1973) kiküldtem Woods Hole-ba is azzal a kéréssel, hogy kézjeggyével lássa el, mintegy hitelesítve azt.⁹ Kérésemet teljesítve 1973. november 23-i feladással megkaptam a dedikált szöveget. A kísérő levelében szereplő „kis beszéd” erre vonatkozik.

„Tisztelt Tanár Úr! Köszönöm szíves sorait és a kis beszéd szövegét. Nagyon megleszek tisztelve, ha az én nevemet viseli a verseny.

Híve

Szent-Györgyi Albert”¹⁰

⁹ Az 1973. november 26-án bebélyezett Szent-Györgyi Albert levél fehér színű borítékja két bélyeggel, kézi címezéssel, 19x10 cm-es méretben. A benne lévő levél november 23-án kelt. Mellékelve a levélben a „kis beszéd”-nek nevezett dedikált, stencilezett szöveg. (TAST)

¹⁰ Uo.

ALBERT SZENT-GYÖRGYI, M. D., PH. D.
SEVEN WINDS
PENZANCE ROAD
WOODS HOLE, MASSACHUSETTS

HOME PHONE: AREA CODE 617
548-1879

23/x1

Júntól Tamás k.

Köszönöm levele érté-
re a kis herceged iránt. Nagyon
meglepett tisztelem, ha az
én nevemet viseli a verseny.

Hívok köszönéssel

Szent-Györgyi Albert saját kezű válaszlevele, Woods Hole, 1973. november 26.
Forrás: a szerző gyűjteménye

A Nobel-díjas professzor nevét adja egy megyei biológus versenyhez

Ebből a kísérő levélből az is kiderül, hogy nevét adta egy megyei biológiai verseny megrendezéséhez is. („Nagyon meg leszek tisztelve, ha az én nevemet viseli a verseny.”)

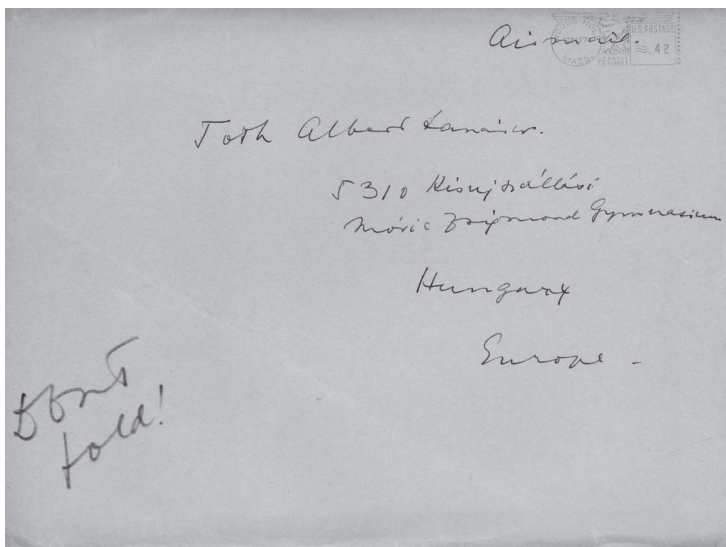
Ennek a felkérésnek különös előzménye volt. A kisújszállási Gimnázium már évekre visszanyúlóan, minden évben tavasszal megyei biológiai versenyt

rendezett. Ezek többnyire aktuális évfordulókhoz kötődtek. Így került megrendezésre a *Kitaibel, Brehm, Herman, Pavlov, Mendel*, stb. megyei verseny. Az 1974 tavaszán esedékes versenyt, majd minden ezt követőt – a szakfelügyelet szerette volna „*Felszabadulási emlékverseny*”-nek átkeresztelni. Ennek elutasítására született meg döntésünk: legyen Szent-Györgyi Albert emlékverseny! Így 1974-ben Szolnok megyében két biológia verseny volt: egy felszabadulási és egy Szent-Györgyi Albert verseny.

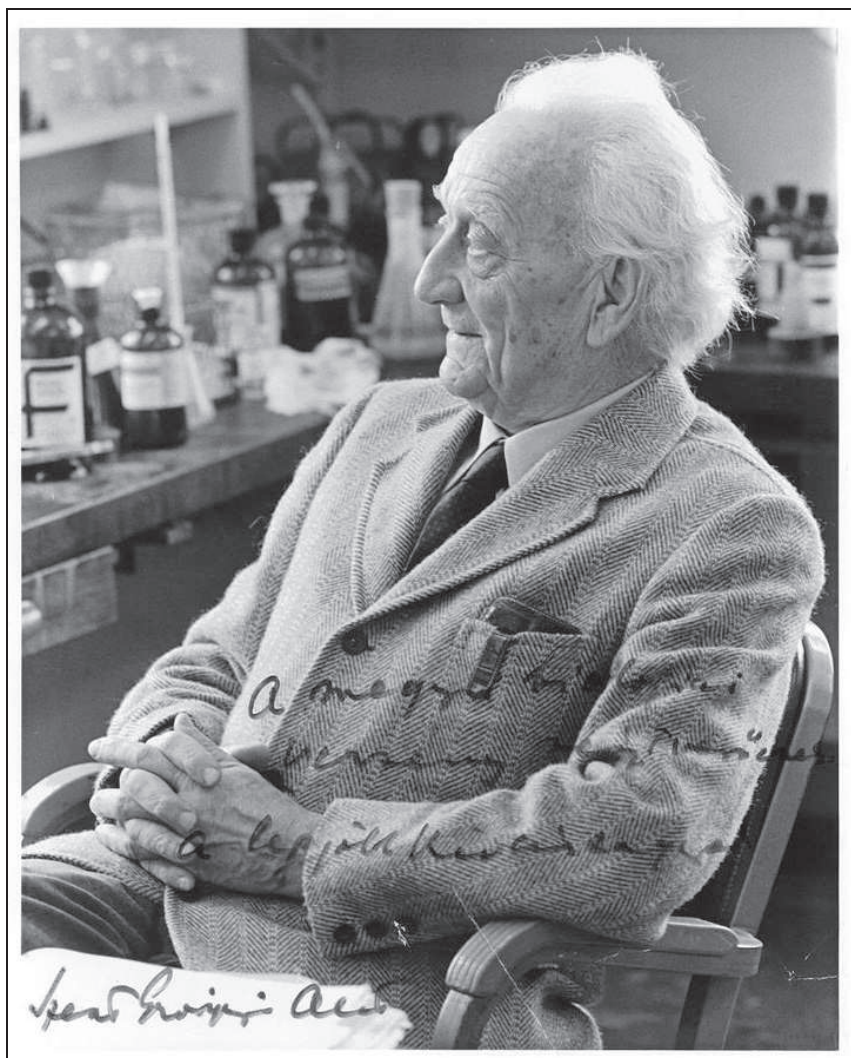
A nagy tudós, a nevét viselő verseny résztvevőit 1974. február 15-én feladott dedikált fényképével köszöntötte:

„*A megyei biológiai verseny résztvevőinek a legjobb kívánsággal: Szent-Györgyi Albert*”.¹¹

Ezt a nem mindennapi ajándékot fénymásolatban valamennyi versenyző megkapta.

¹¹ Az 1974. február 15-én Woods Hole-ben postai bélyegzővel feladott „Air mail” feliratú levél. A barna színű A/4-es méretű borítékon fekete golyóstollal íródott, kézírásos címzés. A boríték bal alsó sarkában fekete filctollal „Dont fold” felirat. Ennek ellenére a benne küldött fénykép jelentősebb károsodás nélkül, enyhén mégis meggyűrődött. A borítékon feladó nem szerepel. A 26x20 cm-es fekete-fehér fotó képmézőjében nehezen olvasható, de jól kivehető, fekete filctollal íródott dedikáció: „A megyei biológiai verseny résztvevőinek a legjobb kívánsággal Szent-Györgyi Albert” (TAST)

„A megyei biológiai verseny résztvevőinek” küldött dedikált fénykép
Forrás: a szerző gyűjteménye

Buzdító hangú üzenet

Az 1974. február 14-én postára adott küldeményben a dedikált fénykép mellett ott lapult egy kétoldalas levél, amelyet a professzor a verseny résztvevőihez írt. Nem volt ez más, mint egy buzdító hangú üzenet, annak kapcsán, hogy beszámoltunk a szakkörben végzett munkáról és melléeltük hozzá a II. Biológus hónap programját is. Közel négy évtized távlatából is felemelő érzés, ahogy Szent-Györgyi Albert saját kezűleg írt, két oldalas levelében örök érvényű gondolatokkal ösztönözte a kisújszállási gimnazistákat arra, hogy céltudatos munkálkodásukkal hozzájáruljanak az ország felemelkedéséhez.

„Igen tisztelt Tanár Úr!

Köszönöm szíves sorait és értesítését. Nagy örömmel hallottam a kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium biológusainak sikeréről.

Kívánságának megfelelően mellékelem az egyetlen fényképemet, amim van, és remélem örömet szerzek vele.

Csak Rajta! Rajta! Tegyék Magyarországot nagygyá mindenben, amiben egy kis ország nagy lehet, elsősorban a tudományban és művészetben.

Meleg üdvözlettel: Szent-Györgyi Albert

Ps. Köszönöm a II. Biológus Hónap programját. Sajnálom, hogy magam nem tudok részt venni.”¹²

¹² A fénykép mellett 1974. február 14-ei keltezéssel érkezett két oldalas, kézzel íródott, A/4-es formátumú levél szövege. (TAST)

ALBERT SZENT-GYÖRGYI, M. D., PH. D.
SEVEN WINDS
PENZANCE ROAD
WOODS HOLE, MASSACHUSETTS

HOME PHONE: AREA CODE 617
548-1879

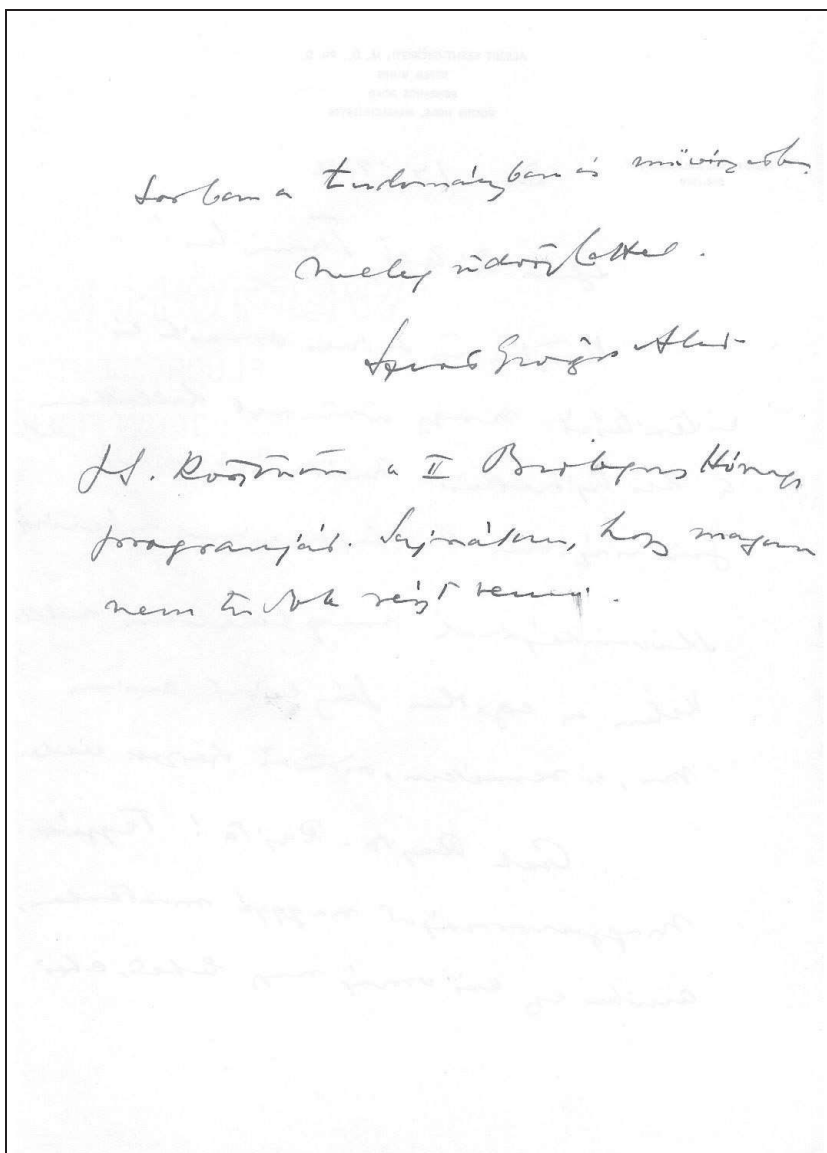
Feb. 14 '974

Legyen kedves Tamás!'

Köszönöm híves sorait és
ajánlatát. Nagy örömmel hallottam
a kis helyedről: hová? Jaj, nem
szívesen kitalálnám a kérésed.

Előzeteskedés megkezdésén való-
képpen az egyetlen fényképet azóta
van, és remélem, ott is lesznek mások.

Csak Rajta - Rajta! Tegyük
meggyőzően meggyőzően,
amikor és kis ország meg, lehet, ott!

Szent-Györgyi Albert lelkesítő sorai a megyei biológiai verseny résztvevőikhez,
Woods Hole, 1974. február 14.
Forrás: a szerző gyűjteménye

Nobel-díj után Jermy-díj

A legkülönösebb lépésre talán 1974 nyarán került sor. Ekkor már lezajlott a nevét viselő verseny, újabb dedikált könyveket, fényképeket kapott a biológiai szertár, ezért a szakkör tagsága úgy döntött, hogy a Nobel-díjas tudóst Jermy Gusztáv-díjjal tünteti ki. Ez a díj a kisújszállási Móricz Zsigmond Gimnázium biológusai által alapított kitüntetés, amelyet a legkiválóbb diákoknak, a biológiai oktatást, a szertárfejlesztés jelentősen előmozdító személyeknek ítélünk oda a tanulóközösség javaslatára.¹³

Papi Lajos szobrászművész Jermy-plakettje
Forrás: a szerző gyűjteménye

¹³ Az első díjazott Karikó Katalin, jelenleg a Dept. of Neurosurgery University of Pennsylvania kutatója.

Az elgondolást tett követte. Az értesítő levelet követően útra kelt Woods Hole-ba Papi Lajos szobrászművész Jermy-plakettje és a Szabó Csaba második gimnazista által elkészített díszoklevél.¹⁴ Ezt a lépésünket többen értetlenül fogadták: Nobel-díj után Jermy Gusztáv-díj?! A Woods Hole-ban, 1974. augusztus 6-án kelt levél minden kétséget eloszlatott. Egy nagy ember így fogadja egy kis közösség őszinte halálját:

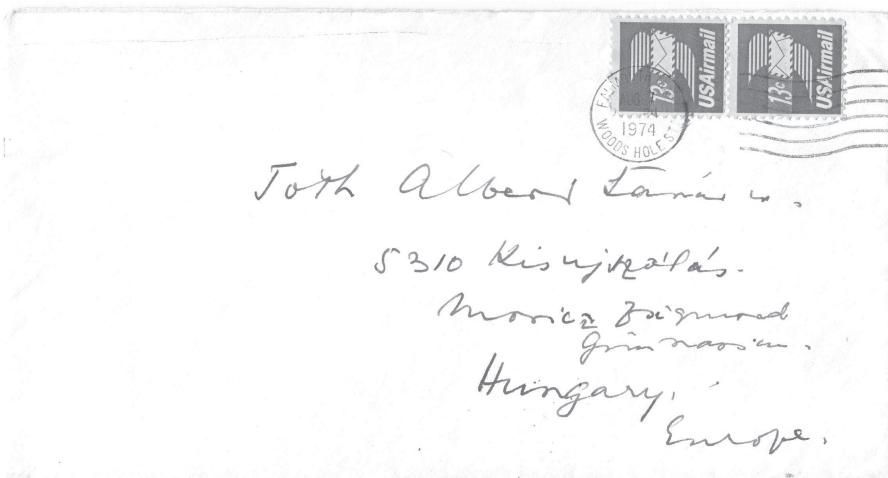
„Igen tisztelt Tanár Úr!

Hálás köszönettel vettem szíves sorait.

Büszke örömmel fogom átvenni a Jermy Gusztáv-díjat.

Kérem tessék köszönetemet tolmácsolni Papi Lajos szobrász úrnak, Szabó Csaba II. osztályú tanulónak és az iskola tagjainak, akik a díjat nekem ítélték; elsősorban a tanuló ifjúságnak.

*Meleg üdvözlettel:
Szent-Györgyi Albert”.*¹⁵

¹⁴ A Papi Lajos kisújszállási szobrászművész által készített 12x8 cm-es méretű, egyoldalas bronzplakett, fekete színű, égszínkék selyembélelésű dobozban. (TAST)

¹⁵ Az 1974. augusztus 6-án kelt egy oldalas, a Jermy-díjat megköszönő, kézzel írott levél. Az A/4-es méretű levélpapír felső részén nyomdai címzés. A 19x10 cm-es méretű, fehér színű boríték két bélyeggel ellátva, kézzel megcímezve. A címzésben több helyesírási hiba is szerepel (ékezetes hibák és Kisújszállás) A boríték hátsó oldalán nyomtatott szöveg: „ALBERT SZENT-GYÖRGYI WOODS HOLE, MASSACHUSETTS”. (TAST)

ALBERT SZENT-GYÖRGYI, M. D., PH. D.
SEVEN WINDS
PENZANCE ROAD
WOODS HOLE, MASSACHUSETTS

HOME PHONE: AREA CODE 617
548-1879

Aug. 6. 74.

Igen büszkén tartom,

Hálás köszönettel vedtem szíves

szavait.

Büszkén örömmel fogom átadni
a Jermy Grant's díjat.

Kérem tessék köszönetet töl-
tesd meg a Papi Lajos Könyvtár,
és László Guba II. osztályos tanulójának,
és az iskolai tanfőnöknek, akik a díjat
nekem ajánlották, és "örökös" a tanuló
ápolásának.

Mely iróvaléka.

Szent-Györgyi Albert

Szent-Györgyi Albert Jermy-díjat megköszönő levele,
Woods Hole, 1974. augusztus 6.
Forrás: a szerző gyűjteménye

„Légy hű önmagadhoz”

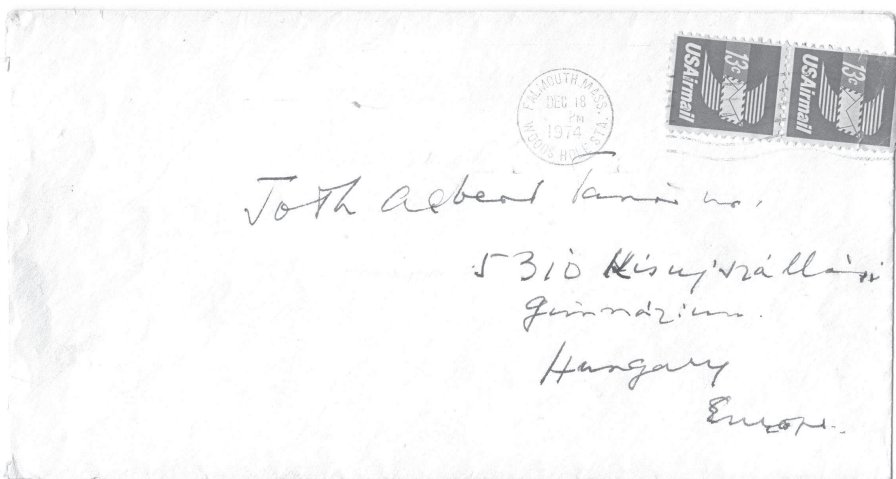
A Szent-Györgyi Alberttel folytatott levelezés egyik legegységibb hangulatú dokumentuma az 1974. december 18-án kelt levele. Örök tanulság és fontos intelem! Kérdésemre, hogy mit tart élete vezérelvének, így válaszolt az Amerikában élő, magyar származású Nobel-díjas professzor:

„Tisztelt Tanár Úr!

Az én életem mottója:

»Légy hű önmagadhoz.« Ez azt jelenti, hogy: fejleszd ki magadban mindazt a képességet, szépet és jót, amit a természet adott, fejleszd ki a legmagasabb fokig. Így lehet az ember hű hazájához, emberi mivoltához, az emberiséghez. Ne hagyjad magad eltéríteni attól, amit jónak és helyesnek tartasz, semmiféle földi hatalom vagy fenyegetés által.

Minden jót kívánva az új évre maradok távoli munkatársa Szent-Györgyi Albert”.¹⁶

¹⁶ Az 1974 decemberében kézzel íródott levélnek nincs dátuma. Az azonosítást a postai bélyegzés teszi lehetővé, az új évi jókívánság pedig ezt segíti. Az 1974. december 18-i bélyegzésű 19x10 cm-es méretű, fehér színű levél két ferdén ragasztott bélyeggel a jobb felső sarokban. A postai körbélyegzés a bélyegen kívül van. A levél hátoldalán nyomdai fekete betűkkel: „ALBERT SZENT-GYÖRGYI WOODS HOLE, MASSACHUSETTS”. (TAST)

ALBERT SZENT-GYÖRGYI, M. D., PH. D.
SEVEN WINDS
PENZANCE ROAD
WOODS HOLE, MASSACHUSETTS

HOME PHONE: AREA CODE 617
548-1879

Turkai tanács.

Az életem mottója:
" Légy hü önmagadhoz." Ez azt
jelenti, hogy: fejeled ki magad-
ban mindent a kezedrel, képed
és jót amit a természet adott, fe-
jeled ki a legmagasabb fokig. Így
lehet az ember hü kezéig, a
emberi minőség, az emberi-
ségről. Ne hagyjad magad el-
térni attól amit jónak és kel-
nek tartasz, semmi se felle-
habalom vagy férgesítés.

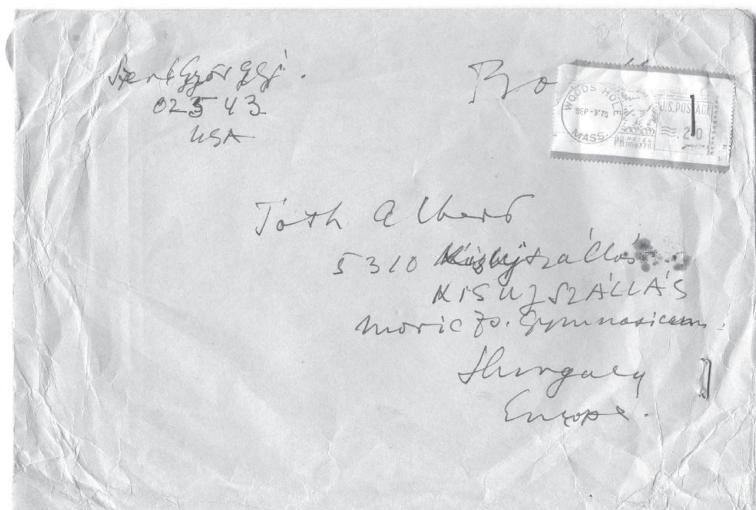
Minden jót küldök
és új életem maradj. Társsai
munkatársai kedvesek.

Szent-Györgyi Albert 1974. decemberében írt levele
Forrás: a szerző gyűjteménye

Az utolsó üzenet

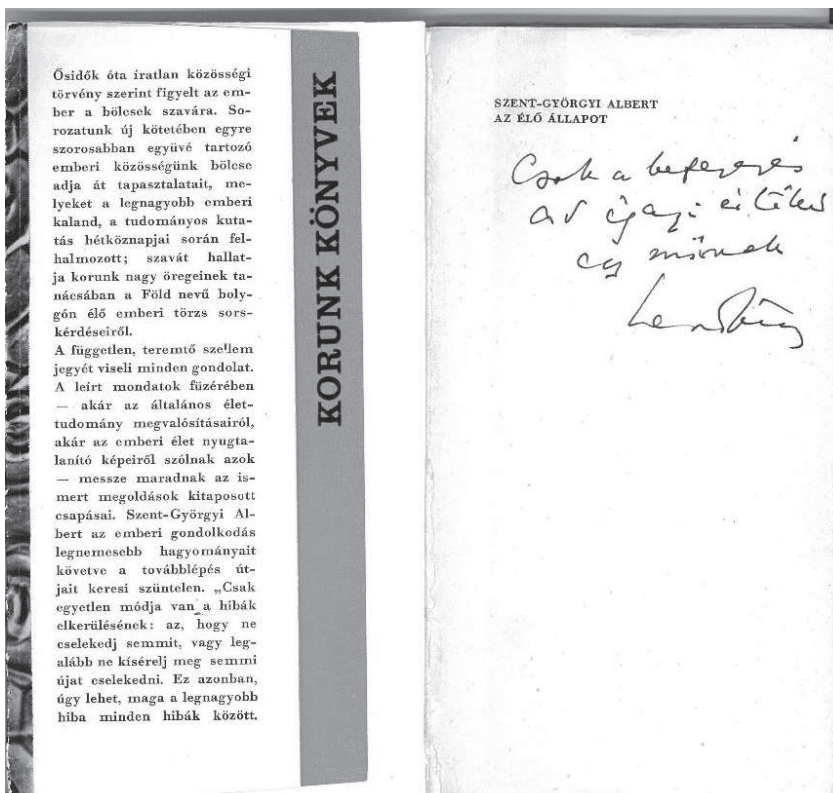
Három évvel az első levélváltás után 1975-ben úgy éreztem, hogy részemről illő dolog a levelezést befejezni. Szakmai kérdésekben hiába is próbáltunk volna Tőle bármit is kérni. Egyenlőtlen partnerek közötti minden dialógus felesleges igyekezet. Az első és valamennyi levél megírásakor sem ez volt a szándék. Sokkal inkább az, hogy egy bölcs humanista mit üzenhet, mit tanácsolhat a jövő nemzedékének. És erre választ kaptunk! Nem lekezelően, hanem méltósággal! Mivel szándékaink tiszták voltak, így lehettünk elfogadott partnerei ennek a szellemóriás, humanista tudósnak.

Utolsó levelemben kiküldtem egyik legfontosabb bölcséleti munkájának, *Az élő állapot*-nak egy példányát.¹⁷ Egyben megköszöntem valamennyi levelét, fényképét, könyvét. Kéretem, hogy a szóban forgó könyvbe írjon egy utolsó dedikációt. Megtörtént. „*Csak a befejezés az igazi értéke egy műnek, Szent-Györgyi Albert*”¹⁸

¹⁷ Szent-Györgyi Albert: *Az élő állapot*. A visszaküldött dedikált könyv 24,5x16 cm-es barna színű béleletlen borítékban érkezett. A levelet fémzárás kapoccsal és két gemkapoccsal zárták le. A kézírásos címzésben a Kisújszállás helységnevében javítás történt. A boríték jobb felső sarkában jól olvasható a dátumbélyegzés, ami egyben félig eltakarja a „Book” felírást. A bal felső sarokban a feladó neve nehezen olvasható. A kötet pontos könyvészeti adatai: Szent-Györgyi Albert: *Az élő állapot*. (Válogatott írások) (S.a.r.: Szabó T. E. Attila, ford.: Mészáros Károly, Tóth Miklós, Szabó T. E. Attila) Kriterion Könyvkiadó, Bukarest, 1973. (TAST)

¹⁸ Uo.

Szent-Györgyi Albert saját kezű dedikációja „Az élő állapot” című kötetben
Forrás: a szerző gyűjteménye

A Szent-Györgyi Alberttel folytatott levelezésem hatása nem múlt el nyomtalanul. Ennyi idő után is töretlenül vallom, hogy intelmeit, tanításait számos kérdésben érdemes mértékadónak tekinteni. Ebben az értékzavaros, agyonbonyolított, sokszor hitehagyott világunkban nagy szükségünk van az egyszerű, világos beszédre, az igaz értékek megbecsülésére, a lényeg megragadására.

Hosszú évek elmúltával hasonlóan vélekednek az egykori diákok is. Talán éppen ez volt ennek a levelezésnek az egyik legfőbb haszna, hozadéka.

ALBERT TÓTH

DER BRIEFWECHSEL EINES LEHRERS AUS KISÚJSZÁLLÁS MIT ALBERT SZENT-GYÖRGYI

Albert Szent-Görgyi ist eine der bedeutendsten Gestalten der ungarischen und der internationalen Medizin, sowie der Biochemie vom 20. Jahrhundert. Er wurde im Jahre 1893 in Budapest geboren, er absolvierte die Mittelschule im reformierten Gymnasium von der Lónyai-Straße, dann setzte er sein Studium an der Universität von Budapest fort, wo er 1917 das Diplom für Arzt erwarb. Am Ersten Weltkrieg nahm er als Medizinstudent teil, er wurde aber verwundet und bald demobilisiert. Dann führte er im Ausland, unter Anderem in Pressburg, Prag, Berlin, Leiden und Groningen Studien, im Bereich der Biologie, Physiologie, Pharmakologie, Bakteriologie und später in Physik und Chemie. An der Universität von Cambridge erwarb er sein zweites Doktorat, dann arbeitete er ein Jahr lang in den USA. Zum Ruf vom Minister für Kulturwesen, Kuno Klebelsberg kehrte er nach Hause zurück und war von 1931 bis 1945 Professor der medizinisch-chemischen Anstalt der Szegegener Universität. Zwischen 1945 und 1947 wurde er Professor für Biochemie an der medizinischen Fakultät der Budapester Universität. Albert Szent-Györgyi isolierte in den 1930-er Jahren mit Erfolg das C-Vitamin, dann einige Jahre später das P-Vitamin. Mit seinen Forschungen spielte er bei der Entdeckung des Zitrats-Ringes (Zitronensäurezyklus) eine bedeutende Rolle. Seine Tätigkeit wurde im Jahre 1937 mit dem Nobel-Preis für Medizin und für Physiologie anerkannt. Albert Szent-Györgyi ist der einzige ungarische Wissenschaftler, dem für seine in Ungarn entfaltete wissenschaftliche Aktivität diese hohe Auszeichnung verliehen worden ist.

Seine wissenschaftliche Arbeit wurde 1937 in Ungarn mit dem Corvin-Kranz anerkannt. Im Jahre 1935 wurde er zum korrespondierenden, dann 1938 zum regelmäßigen Mitglied der Ungarischen Wissenschaftlichen Akademie gewählt. Im Januar des Jahres 1945 wurde die Ungarisch-Sowjetische Gesellschaft für Ausbildung, die später mit dem Namen Ungarisch-Sowjetische Freundschaftsgesellschaft tätig war, mit dem Vorsitz von Szent-Györgyi zustande gebracht. Nach der Beendigung des Krieges nahm er sich vor, die Akademie neu zu organisieren, aber seine Arbeit erlitt wegen der Widersetzlichkeit der konservativen Wissenschaftler einen Mißerfolg. Ende 1947, als sein Freund

Lajos Zilahy verhaftet wurde, verließ er das Heimatland und siedelte sich in Woods-Hole bei Boston an. Er setzte bis 1962 in der Wissenschaftlichen Anstalt für Muskelforschung der USA, dann an der Universität von Dartmouth seine wissenschaftliche Tätigkeit fort. Seine Beziehungen zu Ungarn unterhielt er auch immer noch, ab den 1960-er Jahren besuchte er regelmäßig seine Heimat. Am 22. Oktober 1986 verstarb er in Woods-Hole im Staat Massachusetts. Seinen Namen nahm sich die Medizinische Universität von Szeged 1987 an.

Diese Quellenveröffentlichung bringt in die tiefere, menschlichere Welt des von seiner Heimat weit entfernt lebenden, alten Nobel-Preisträger-Forschers von einer eigenartigen Richtung aus ein klares Licht. Die jetzt zum ersten Mal publizierte Korrespondenz zwischen dem in den USA lebenden, weltberühmten Professor und dem jungen Gymnasiallehrer aus Kisújszállás vor beinahe vier Jahrzehnten lässt zahlreiche schöne Beispiele der Menschlichkeit und des für die Zukunft verantwortlichen ethischen Denkens, bzw. die der Begabtheitspflege und der Heimatliebe aufblitzen. Die in der Publikation lesbaren und dem Komitat Jász-Nagykun-Szolnok verbundenen Dokumente zeugen auch von Szent-Györgyis Wertordnung und seiner Anschauungsweise. Der mehrjährige Briefwechsel unter den eigenartigen Voraussetzungen des Kádár-Systems ist nicht nur ein Zeitdokument historischen Wertes, sondern auch er zeigt der Jugend ein Vorbild für die menschliche Größe und die verantwortliche wissenschaftliche Denkensart.